

lijden en zijn afschuwelijkheid keert, en eerst als de zelfverzekering volkomen wordt, dat dat lijden niet kan gedood dan door het ten volle over zich te laten komen, werpt hij zich in den afgrond van vloek en dood, en zinkt in de diepte des lijdens weg. Van menschenlijke zwakte alzo gezwem of schijn, maar Jezus mag en Jezus wil geen oogenblik lijdelijk in vloek en dood berusten. Die vloek en dood blijven hier tot het laatste toe, de demonische machten, waar hij zich tegen keert, en dan eerst als hij voor God in de worsteling der gebeden ziet, hoe vloek en dood alleen te overwinnen en te vernietigen zijn, door er in weg te zinken, zet hij den beker aan de lippen, en drinkt hem tot de heffe toe uit.

„Alzo hebben zij vervolgd de profeten.”

Verblijft en verheugt u, want uw loon is groot in de hemelen; want alzo hebben zij vervolgd de profeten, die vóór u geweest zijn.

Matth. 5: 12.

Nog steeds droomen vele belijders des Heeren van een schoone toekomst, waarin de menigte des volks, en die menigte in alle natien en volken, zoo machtig door de schoonheid van het Christendom zullen geroerd worden, dat al wat leeft als uit één mond lof en eere zal geven aan Hem, die het middenpunt van ons verlangen is, en de liefde van ons hart.

En mits men er nu maar nadruk op legge, dat dit schoone droomen zijn, die evenals andere droomen, bij het nuchter ontwaaken in de werkelijkheid des levens, in nevelen terugwijken, bestaat tegen zulke ideale voorstellingen geen bedenking.

Ze zijn dan niet anders dan een vooruit leven in de heerlijkheid die eens komen zal, wanneer alle knie voor God zal buigen, en alle tong belijden zal, dat Christus is de Heere, tot heerlijkheid Gods des Vaders.

Zoodra men daarentegen zulke voorstellingen als uitgangspunt voor zijn handelen kiest, zulke denkbeelden predikt als de stellige waarheid, en zelfs anderen bestrijdt en hard valt, die weigeren op den stroom van zulke idealen mede af te drijven, is weerspreken van zulke voorstellingen plicht.

Immers al zulke voorstellingen, alsof de tijd naderende was, dat zoogoed als alle natien en in alle natien alle kringen, en gezinnen, en personen zich tot Christus zouden bekeeren, zijn in regelrechte tegenspraak met al wat ons daaraan-aangaande in de Heilige Schrift openbaard is, ze worden lijnrecht weersproken door de stelligste voorzeggingen van Jezus zelf, en maken dat het Christenvolk verwachtingen gaat koesteren, waarvoor profeten en apostelen ons steeds ten ernstigste gewaarschuwd hebben.

Zegt iemand er dit nu bij, erkent hij: Zulke denkbeelden van een langzame Kerstening van heel de wereld houd ik staande, al weet ik zeer wel dat de Schrift, dat Christus, dat zijn apostelen het vlak omgekeerd voorzegg hebben, dan steekt hier minder gevaar in. Dan toch voelt men terstond dat voor Christendom zulke lofzingers der toekomst bedoelen, een Christendom dat tegen Christus en de Schrift overstaat.

Maar zijn deze lofzingers *onverlyk*, en doen ze het voorkomen, alsof hetgeen ze prediken naar den geest van Christus was, dan misleiden en bedriegen ze de schare, en vervalschen daardoor de overtuiging der schare die vroom wil zijn.

Ons is heel de Schrift door, en niet het minst door Jezus zelf, duidelijk en stellig voorzegg, dat het Evangelie aanstoot, ergernis zal geven, en weersproken zal worden. Voorzegd dat het steeds beide, een reuke des levens ten leven, maar ook een reuke des doods ten doode zal blijken. Voorzegd dat de volgelingen van den Man van Smarte kinderen der smarte zullen zijn, en steeds voorbereid hebben te zijn op smart en vervolging. En voorzegg eindelijk, dat deze felle tegenstand tegen den Christus en zijn Evangelie zoo weinig in het eind overwonnen zal worden, dat veel meer het einde uitloopen op een geweldige vervolging, ten doode toe, van al wie Jezus' naam belijden durft, nog veel ontzettender dan ooit in voorgaande eeuwen de wereld Jezus' kerk verdrukt en benauid heeft.

Ze hebben mij vervolgd, ze zullen ook u vervolgen.

Zalig zijt ge, als de menschen u smaden en vervolgen om mijnentwil.

„Alzo hebben ze ook vervolgd de profeten die vóór u geweest zijn.”

Ja, zoo bitter zal eens de vervolging worden, dat werden die dagen niet verkort, zelfs de uitverkorenen zouden verleid worden.

Weten nu de predikers van zulk een algemeene Kerstening dit niet? Lazen ze het niet? Staat het niet met vrije letters evenzo in hun Bijbel? Dat wel.

Maar ziehier de gedachtegang, die hen misleidt.

Het Evangelie, zoo prediken ze het zichzelf aan, is toch eigenlijk in hoofdzaak een machtige propaganda van liefde, toewijding en ontfemring. Weinig, bewijst de toekomst niet, dat de wereld juist voor niets zoo wil het hart ontsluit als voor mededoogen, toewijding en liefde? En als men nu ziet, hoe machtig die geest van toewijding en ontfemring veld wint, wat persoonlijke offers er gebracht worden, wat schatten er worden geofferd, en wat rusteloze werkzaamheid zich op allerlei gebied van reddende liefde openbaart, is het dan te sterk gehoopt en te veel verwacht, dat allengs deze geest der ontfemmerende toewijding tot aller hart zal doordringen en dat de steeds zich uitbreidende misie alle natien van verre en nabij bewegen zal, om dezen doop der liefde te ondergaan?

Natuurlijk ligt deze fraai opgebouwde rede- neering met één vingertip omver. Het Evangelie is niet de prediking *onzer* liefde, maar van de *Heide* Gods, die ons, sendend, met zichzelf in Christus versent.

Onze liefde kan nooit anders dan uitvloeisel van die liefde zijn, en waar ze niet uit de zalige ervaring van die verozenende ontfemmingen Gods voortkomt, heeft ze met de Christelijke liefde, met de liefde van de kinderen Gods, zelfs den naam niet gemeen.

En daar juist ligt de steen des aanstoots.

De eenwige dank voor de verozenende liefde Gods kan niet uit het menschenlijk hart opwelen, of dat hart moet zich eerst als verloren, verloren voor eeuwig, in zonde gekend hebben, en van dat verloren zijn in zonde, van dat alleen gered kunnen worden door het bloed des Zoons van God, wil de wereld, wil wie niet persoonlijk wedergeboren is, niets weten.

Er van te hooren is hem een ergernis, en alle prediking er van keurt hij dwaasheid.

Op die wijs is het, dat de predikers van deze algemeene Kerstening op hun doolpad geraakt zijn.

Ze vonden de Christenen niet lief genoeg. Te dor, te ongeestelijk, te arm aan toewijding. En oordeelden dat de wereld ter oorzaak hiervan met goed recht zich van het Evangelie afkeering betoonde.

Dit nu zouden zij veranderen en verbeteren. Zij zelf, en andere Christenen, zouden voor haar veel liever, veel geestelijker, veel warmer, veel aantrekkelijker zijn; en dan, zoo waanden ze, zou de oorzaak wegvallen, die dusver zooveel van verre deed staan.

Hun grief tegen het Christendom zou dan zijn weggenomen, en een tegelijk van hen bejend binnentreden door de poorte van het Koninkrijk Gods.

Doch ook hierin misleiden deze optimistische Christenen zichzelf ten éénen male.

Het is volkomen waar, dat de kinderen Gods nooit genoeg onder den indruk kunnen verkeeren, van hun hooge roeping, om het Evangelie van Christus niet te schande te maken, en den naam des Heeren te verheerlijken. De wereld let scherp op ons, en elke uitglijping van wie Christus belijdt, wordt tegen den naam des Heeren als instrument gebezigt.

Niet te ernstig kan er dan ook op worden aangedrongen, dat de liefde onder ons overvloediger, de vrucht des geloofs sappiger, de geest warmer bezield en volvaardiger zij.

Maar laat men u nooit zeggen, dat de wereld zich van het Christendom afkeert, omdat het in gebreke bleef heerlijke krachten tot begering des levens te openbaren.

Wie dit beweert, slaat eenvoudig de historie en de werkelijkheid in het aangezicht.

Immers, de invloed des Evangelies nu in het gemeen genomen, is het ver zelfs boven den schijn en twijfel verheven, of in alle natien, en onder alle volken, waar het Evangelie veld won, heeft het een betering des huishijken en een betering des maatschappelijken, en een betering des zedelijken levens aangebracht, die fier en overwinnend de vergelijking met al wat het heidendom, of de Islam, of het ongeloof tot stand bracht, tart.

Neen, de bittere haat die in het hart tegen het Evangelie woelt, komt niet van de onvruchtbaarheid van het Christendom, maar uit den onwil, om voor God als een verloren zondaar te buigen.

Jezus zei het daarom met zooveel nadruk tot zijn discipelen: „Alzo hebben ze vervolgd de profeten, die vóór u geweest zijn”; want juist dit spreekt zoo sterk.

Jona is niet in Ninevé, Ezechiël niet in Babylon vermoord, Daniel is zelfs tot eere opgeklimmen, zij die het bloed der profeten, en daarna hun graven gebouwd hebben, waren zonen Abrahams.

En wat hadden ze tegen die heerlijke mannen, die als profeten opstonden? Waren die profeten schijnheiligen? Waren het mannen zonder liefde? Waren ze ongeestelijk en onbeziel? Lag er een schaduw op hun levenswandel?

Och, niets van dit alles!

Het waren de edelste, de moedigste, de volijverigste mannen in Israël. Koningen des geestes. Helden des geloofs. Mannen wier optreden en wandel een ieder tot Jehova moest getrokken hebben.

En toch, die mannen stopte men in een kuilt, of zette ze in de gevangenis, of vermoordde ze bij het altaar. In Johannes den Dooper is het 't laatste gezien.

En dit nu is bewijs, een historisch bewijs waar Jezus zelf de aandacht op vestigt, dat de vijandschap niet komt van de onprofijtelijkheid van het geloof, maar eeniglijk van wat dat geloof als eisch stelt, en wat stuk breekt op den harden trots van ons hoogmoedig hart.

En daarom vertragen niet, en laat de geloofs- moed u niet ontkenken, als ook zij nog, evenals de profeten, stuit op even denzelfden tegenstand.

Veeleer zouden we zeggen, als ge dien tegenstand niet voelt, vraag dan uzelf af, of ge wel op de rechte paden wandelt.

Immers het blijft bij het anjendend woord: „Wee u, zoo alle menschen wel van u spreken.”

Amsterdam, 9 Dec. 1898.

De Psalmen en het Calvinisme.

II.

Het standpunt, dat Calvin ten opzichte van den kerkelijken zang innam, werd in ons vorig artikel uiteengezet. In tegenstelling met Zwingli, wiens rationalisme hem van den kerkelijken zang afkeering maakte, heeft Calvin een open oog gehad voor de machtige beteekenis van het lied der gemeente, en niet gerust voordat in de Gereformeerde kerken het gezang weer was ingevoerd. In dat opzicht staat Calvin belijst aan de zijde van Luther, die niet minder warm voor het kerkelijk gezang heeft gepleit. Maar tegenover Luther kiest hij partij, waar hij, streng vasthoudend aan het beginsel reeds door Augustinus uitgesproken, dat God de Heere alleen op waardige wijze kan worden geprezen door het lied, dat Hij zelf heeft geïnspireerd, geen andere zangen dult in den eeredienst dan de Psalmen aan de Heilige Schrift ontleend. Zoo is het aan Calvin in de eerste plaats te danken, dat het Psalmgezag, na eeuwen lang op de lippen der gemeente te zijn verstonnd, weer in zijn volle recht is hersteld geworden.

Reeds tijdens Calvin's eerste verblijf te Genève heeft hij, gelijk wij zagen, met ernst op de invoering van het Psalmgezag aangedrongen, maar stuitte daarbij op den tegenstand der Overheid, die van deze nieuwigheid niets wisten wilde. Niet te Genève, maar te Straatsburg is de Psalmodie van het Calvinisme geboren, en daarheen hebben wij thans onze schreden te richten om te zien wat Calvin voor het Psalmgezag heeft gedaan.

In de eerste dagen van September 1538 kwam Calvin, uit Genève verdreven, te Straatsburg aan, om daar als eerste gevestigde predikant de Franse vluchtelingen-gemeente te dienen. Hier kon Calvin veel vrijer arbeiden dan te Genève, omdat hij hier niet gebonden was aan bestaande gewoonten, noch te kampen had met een weerbarstige Overheid, maar geheel naar eigen

inzicht het nog braak liggend terrein bebouwen kon. Juist daarom heeft de arbeid, dien Calvin gedurende zijn driejarige verblijf te Straatsburg verricht heeft, voor ons zoo hooge waarde, omdat hij hier voor het eerst zuiver, naar den eisch van het beginsel, den eeredienst in de gemeente kon inrichten. En wij zijn dankbaar dat niet alleen door de geschriften van A. Erichson: *L'Eglise française de Strasbourg au seizième siècle*, 1886, en *Die Calvinische und die Altstrassburger Gottesdienstordnung*, 1894, maar ook door de studie van E. Stricker: *Johannes Calvin als erster Pfarrer der reformierten Gemeinde zu Strassburg*, 1890, over dit gedeelte van Calvin's werk zooveel licht verspreid is geworden.

Wat nu het Psalmgezag aangaat, spreken de datums het sterkst. Begin September komt Calvin te Straatsburg en reeds in November daaropvolgende wordt als bijzonderheid vermeld, dat in de Waalse gemeente aldaar voor het eerst de Psalmen, in het Fransch berijmd, werden gezongen. Vermoedelijk geschiedde dit van geschreven copien, want eerst in 1539 verscheen door Calvin's zorg de uitgave van een achttiental berijmd Psalmen, benevens den lofzang van Simeon, de 10 geboden en de Apostolische geloofsbelijdenis te Straatsburg in het licht. Deze eerste uitgave is thans, na lang zoeken, in de Koninklijke bibliotheek te München teruggevonden en verklaart hoe Calvin aan deze berijming der Psalmen is gekomen.

De eisch, dat de Psalmen zouden gezongen worden, was toch gemakkelijker gesteld dan uitgevoerd. Daartoe was het noodig, dat een dichter bij de gratie Gods de Psalmen vertolkte in liederen, die door de gemeente konden gezongen worden. Had Calvin zelf evenals Luther de gave der poëzie bezeten, hij zou ongetwijfeld aan dezen heerlijken arbeid zijn beste krachten hebben besteed. Wij zouden een Psalmodie uit Calvin's eigen hand hebben ontvangen. Maar na een eerste proeve — wij komen hierop straks terug — gevoelde Calvin, dat God hem deze gave had ontnomen. En het koninklijke van Calvin's geest komt nergens beter in uit, dan in den adelaarsblik, waarmede hij den man ontdekt, die als door de voorzienigheid Gods beschikt was om dezen arbeid te volbrengen, Clément Marot, een der eerste dichters van zijn tijd, hofpoet van koning Frans I.

De namen van Clément Marot en Theodorus Beza zijn door hun berijming der Psalmen onafscheidelijk aan de Psalmodie van het Calvinisme verbonden. Van Theodorus Beza, Calvin's geestelijken zoon en opvolger, den man even adellijk van geboorte als edel van geest, baart dit geen verwondering, maar wel van Clément Marot, den kamerdienaar van Frans I, die de meest bloedende wonden aan de kerk van Christus in Frankrijk heeft toegebracht. Over het karakter van Clément Marot moge vroeger te scherp zijn geoordeeld, men moge in hem niets anders hebben gezien dan den weeken hoveling, wiens leven opging in de culte van het vrouwelijke schoon, en die beurtelings, naar de wind aan het hof woei, meer Protestantisch of Roomsch gezind was, de poging van Douen om Clément Marot daarentegen tot een belijder van het Evangelie, een held des geloofs, een martelaar voor de zaak der Reformatie te maken is evenzeer mislukt. De man, die, wanneer hij als balling Frankrijk moet verlaten, zijn Psalmen opdraagt aan „les dames de Paris”, te Genève verliet verzen maakt op vreemde vrouwen, trietact speelt met libertijnse gezinde burgers en straks, als hij Genève ontvlucht en een schuilplaats zoekt in het Roomsche Savoye, om daar den laatsten adem uit te blazen, het leven te Genève een „hel” noemt, deze man mist den zedelijken levensernst, die den held des geloofs kenmerkt. Clément Marot was meer kind der Renaissance dan zoon der Reformatie; meer geestverwant van Erasmus dan uit het geslacht der martelaren. Met scherp oog zag hij de gebreken der Roomsche kerk en geeselde ze in zijn bijtende satyren. Het mysticisme van Margaretha van Alençon en haar omgeving, meer wegsmeelend in innerlijke bespiegeling dan in krachtige daden zich uitend, vond weerklink in zijn hart en in zijn lied. Maar om beslist met Mozes boven de schatten van Egypte de armoede van Gods volk te kiezen, daarvoor was zijn geloof te zwak. Tot tweemaal toe gebannen, zond hij sneekbede op bede aan koning Frans om de verbeurde gunst terug te winnen. Genève, waar de strenge geest van Calvin heerschte, was hem een hel; het wulpsche hof van koning Frans, waar het leven in wereldsche ijdelheid opging, was zijn verloren Paradijs.

Het verwondert ons dan ook niet, dat Calvin, noch in zijn voorrede voor de Psalmen, noch in een zijner geschriften, den naam van Clément Marot met lof heeft genoemd. Het verwijt van ondankbaarheid en haatdragendheid deswege Calvin voor de voeten geworpen, toont, dat men Calvin's karakter niet verstaat. Calvin stond te hoog om ter wille van de zwakheid van het aardse vat de kostelijke gave te miskennen, die God de Heere in zijn vrijmachtig bestel in dezen zanger aan zijn kerk had geschonken; maar waar hij de gave dankbaar aanvaarde, viel het instrument, waarvan God zich bediend had, juist om die zondige zwakheid voor hem weg.

Eerder mag het een raadsel heeten, hoe de dichter, wiens harp haar welluidendste tonen hoorden deed, wanneer hij in weelderige minneliederen de schoonen van het Fransche hof bezong, er toe gekomen is de Psalmen van David te vertolken in zijn lied. De gissing, dat Calvin zelf, hetzij te Parijs, hetzij later aan het hof te Ferrara, waar Marot een tijdlang als balling toefde, hem tot de berijming der Psalmen heeft aangespoord, mist allen historischen grond. Niet voor de kerken der reformatie maar voor het Fransche hof heeft Clément Marot zijn

Psalmen vertaald, en de aansporing ging niet uit van Calvin, maar van de schitterende geleerden, waarmede Frans I zijn hof wist te omringen. Tout ainsy, zoo zegt Marot zelf in zijn opdracht der Psalmen aan den koning.

tout ainsy qu'avecques diligence
Sont eclairciz, par bons esprits rusez,
Les escripteurs des vieux fragments vsez,
Ainsy, o Roy, par les divins esprits
Qui ont sous toy hebreu langage appris,
Nous sommes lettes les Psalmes en lumiere,
Clairs et au sens de la forme premiere,
Dont apres eulx, si peu que faire scey,
T'en ai traduit, par maniere d'essay,
Trente, sans plus, en ton noble langage. 1)

Te Parijs bloeide destijds als nieuw opkomende wetenschap de studie van het Hebreeuwsch. Koning Frans I had wereldberoemde geleerden, als Vatable, Paul Canosse en Agathius Guidacerius, aan het College Royal weten te verbinden, die daarsinds 1532 de taal der Schrift onderwezen. Vatable, de evenknie van Reuchlin, had zich bijzonder toegelegd op de studie der Psalmen en gaf in 1534 een Latijnsche vertaling van de Psalmen naar den grondtekst uit. Was het wonder dat Marot, de hofdichter, die dagelijks met deze mannen omging, met bewondering de schoonheid der Psalmen, nu zij in hun oorspronkelijke kracht aan het licht traden, aanschouwde en een poging waagde om ze te vertolken in de Fransche taal? Werd daarmede niet een fijne hulde, den echten hoveling waardig, aan zijn koninklijken Meester gebracht, onder wiens hooge bescherming de studie van het Hebreeuwsch zoo edele bloesems droeg?

Doch hoe dit zij, toen Marot, die reeds in 1533 met de vertaling der Psalmen begonnen was, de eerste proeven van zijn arbeid in handschrift aan het hof meedeelde, was de bijval stormachtig. Het was als een openbaring van een schoon, waarvan het bestaan nauwelijks werd vermoed. Minnelied en spottend werd vergeten voor de Psalmen van David, Prinsen en prinsessen kozen zich hun lijf psalmen. Ze werden gezongen op de jacht en in het tournooiveld. Men moet de beschrijvingen van ooggetuigen lezen om zich een voorstelling te vormen, met welk een enthousiasme deze eerste Psalmen werden begroet. Ja toen keizer Karel V in 1540 Parijs bezocht, haastte koning Frans I zich hem den dichter en zijn arbeid voor te stellen, en ook Karel V vond zooveel smaak in deze nieuwe poëzie, dat hij hem niet alleen rijklijk beloofde, maar vriendelijk verzocht verdere proeven hem toe te zenden, ja zelfs hem wees op een Psalm, dien hij gaarne vertaald zag. Niets is opmerkelijker dan de hulde, waarmede de beide vorsten, die ieder in hun eigen land de zaak van het Protestantisme het meest hebben tegengehouden, de Psalmberijming hebben begroet, die straks „le formulaire de la religion calviniste” zou worden.

Alles getuigt hier van de heerlijke providentieele leiding Gods, die aan zijn kerk de eelste vrucht van den stam der Renaissance in den schoot wierp. Clément Marot zag in de psalmen alleen een hooger en edeler soort poëzie, dan de dichters der oudheid boden. Toen hij ze berijmde was het hem te doen niet om Gods kerk te verrijken, maar om het hof van Parijs te behagen. Twee streng roomsche vorsten stonden als peetvaders bij den doop van dit geestelijk kind. En toch was het God de Heere, die dezen uitnemendste dichter — Beza noemt hem facile princeps onder de dichters van zijn tijd — in aanraking brengt met de uitnemendste Hebreeuwse taal-kenners van die dagen, opdat hij door hen geleid de oorspronkelijke kracht en rijkdom van gedachten van de psalmen zou vertolken, zoals na hem geen dichter het heeft vermocht. In schoonheid van vorm en meesterschap van taal is Clément Marot door de vertalingen van Racine, J. B. Rousseau en Malherbe overtroffen, maar in het weergeven van het Hebreeuwsche coloriet, in de getrouwheid der vertaling, in de navetied der expressie vindt Marot zijn weerga niet. Schoon en onberispelijk juist heeft Douen de tegenstelling tussen Marot en zijn latere navolgers aldus ge- teekend: „Ils ne peuvent traduire l'original, ils l'abrégent ou l'amplifient et toujours le mutilent. Leur langue timide, tres-ornée, musicale surtout, destinée à charmer l'oreille bien plus qu'à frapper vivement l'imagination, recule devant les tropes audacieux, l'impétueuse et brusque allure de poèmes sans transition, où l'on ne trouve en fait d'artifices oratoires que de simples assonances ou répétitions du même son. En revanche ils ne goûtent point la brièveté de l'hébreu, ils développent et épuisent, souvent à contre-sens, les pensées qu'il n'indique que par un trait; en un mot ils oscillent entre l'enflure et l'amoindrissement. Marot daarentegen, placait le Psautier hébraïque au niveau d'Homère, et bien au-dessus d'Horace: il en estimait les perles plus précieuses que celles de la couronne royale, et auroit cru commettre un sacrilège à la fois littéraire et religieux en ajoutant ou en retranchant quelque chose au texte.” Juist daarin ligt de hooge voortreffelijkheid, de adel van Marot's psalm-berijming, dat hij niet anders deed dan nazigen wat God de Heilige Geest in de psalmen van Israël hem voorgezongen had.

Is het wonder dat Calvin, toen hij met deze psalmberijming bekend werd, zich ge- haast heeft haar voor de Gereformeerde kerken buit te maken? Eerst in 1542 heeft Clément Marot een dertigtal psalmen in druk uitgegeven, maar reeds veel vroeger moeten zijn psalmen in manuscript ook buiten het hof van koning Frans verspreid zijn geraakt. Op ons onbekende wijze zijn een twaalfstal psalmen in handen gekomen, die hij terstond in de Fransche gemeente te Straatsburg inleverde en opnam in zijn Psalmbundel van 1539. Calvin is de eerste uitgever van Marot's psalmen geworden!

Toch was dat twaalfstal (Psalm 1, 2, 3, 15, 19, 32, 51, 103, 114, 130, 137, 143) te weinig voor het gemeentelijk gebruik en Calvin heeft zelf een poging aangewend om in de leemte te voorzien. Zijn bundel bevat achttien psalmen, benevens den lofzang van Simeon, de tien geboden en het Credo. Van twee dezer psalmen (Psalm 25 en 46) staat het vast uit Calvin's eigen getuigenis, dat ze door hem zelf berijmd zijn; van de overigen (Psalm 36, 91, 138 en de lofzang van Simeon benevens de 10 geboden; Psalm 113 en het credo zijn in proza opgenomen) valt het nauwelijks te betwijfelen, daar zij denzelfden stijl en dezelfde eigenaardigheden vertoonen. Calvin gebruikte bij voorkeur alleen het mannelijke rijm; zijn poëzie heeft het korte, gedrongene en snijdende karakter, dat ook aan zijn proza eigen is; men gevoelt bij het lezen zijner psalmen de waarheid van wat hij eens zelf schreef: dat de natuur hem de gave der poëzie had ontnomen, maar dat de behoefte van het hart om Christus' lof te verkondigen hem tot dichten had gedreven 1).

Als poëzie hebben deze psalmen van Calvin dan ook weinig waarde. Calvin heeft zelf getoond dit te beseffen, door zoodra Marot ook deze psalmen vertaald had, zijn eigen berijming door die van Marot te vervangen. Een trek, die het karakter van Calvin eert. Maar wel hebben zij voor ons belang, omdat zij behalve het bekende Latijnsche gedicht, dat Calvin in 1537 te Worms dichtte onder den titel Epinicion Christo cantatum, een zegelend te ere van Christus gezongen, de enige poetische voortbrengselen zijn, die van Calvin's hand ons bewaard zijn gebleven. Daarom meenen wij, dat voor diegenen onzer lezers, die Fransch verstaan, het niet onwelgevallig zal zijn een enkele proeve van Calvin's berijming onder de oogen te krijgen. Zie hier den aanhef van Psalm 46:

Nostre Dieu nous est ferme appuy,
Vertu, fortress et seur confort
Aquel aurons en nostre ennuy
Present refuge et tresbon port.
Dont certaine assurance aurons,
Mesmes quand la terre verrons,
Par tremblement se desrocher,
Et monts en la mer se cacher;
Quand la mer bruyant et tonnant
Comme par courroux s'enferra,
Et les grands rochers estonnent
De vagues les cabraliers.
Car la cité qu'à Dieu esteu,
Qui pour sa maison lui a pleu,
Son ruisseau doux et clair aura,
Qui toujours la resourra.

Het verschil tusschen den dichterlijken aanleg van Calvin en Marot komt het sterkst uit bij de berijming van Psalm 138. Calvin berijmde het laatste vers aldus:

D'affliction estans grever,
En vie et vigueur relevez
Serons, par ton soulagement.
Sur les meschans se dressera
Ta main, et leur rage abatira
Et en elle auront saulvement.
Le Seigneur en nous poursuivra
Sa bennignté à tousjours.
O Dieu du monde oultre le cours
Ta clemence persistera:
L'oeuvre de ta main commencée
Tu n'oubliiras pour delaisée.

Clément Marot gaf het aldus weer:

Si au milieu d'adversité
Suis agité,
Vif me preserves:
Sur mes ennemis inhumains
Jettes les mains,
Et me consoles.
Et parteras mon cas tout seur:
Car ta douceur
Jamais n'abaisse:
Ce qu'une fois as commencé
Et auec
Tu ne delaisés.

Het is niet moeilijk hier een keuze te doen. Niemand zal aarzelen aan Marot den palm der victorie toe te kennen. Bij Calvin hort en stoort woord tegen woord en is het vaak zelfs moeilijk bij den eersten oogopslag den zin te verstaan. Bij Marot vloeit het als een klare heldere beek, bekoort de schoone rythmus van het lied, en is de taal rein en rijk.

Toch heeft ook Calvin bij zijn berijming oogenblikken gehad van waarlijk dichterlijke bezieling. Clément Marot, die de Psalmen van Calvin kende, heeft over- ander het eerste vers van Psalm 91 naar Calvin's berijming overgenomen in zijn psalmbundel:

Qui en la garde du hanit Dien
Sa demeure et retraite aura,
Comme en seur et paisible lieu
Desoubz son umbre habitera.
Je diray à Dieu hardiment
Tu es ma fortress et espoir,
Pourtant ma confiance asseoir
Poseray en toy seurement.

1) Evenals de opschriften van oude en verweerde fragmenten met vijf door vernieuwde geesten ontcijferd werden, zoo zijn ook de Psalmen, o Koning, door de goddelijke geesten, die onder u het hebreeuwsch hebben onderwezen, in het volle daglicht gebracht, klaar en naar den zin van hun oorspronkelijken vorm. Den navolgende heb ik, zoo goed ik dit kon, daarvan een dertigtal, niet meer, voor u als proeve overgezigt in uw edele taal.

2) Zij kunnen het origineel niet vertalen, zij verkorten of breiden het uit en verminken het altoos. Hun angstvallige, rijk versierde en bovenzal muzikale taal, meer bestemd om het oor te streelen dan de verbeelding levendig te treffen, schrikt terug voor de stoute beelddispraak, de heftige en bruske gang van gedachten zonder overgang, waar men aan oratorisch kunstwerk niet anders vindt dan eenvoudige assonances of herhalingen van demzelfden klank. Daarentegen gevoelen zij niets van de kortheid, waarmede het hebreeuwsch zich uitdrukt, zij ontwikkelen en putten, dikwijls tegen hun betekenis, de gedachten uit, die daarin slechts door één trek worden aangeduid; in één woord zij geven nu eens te veel en dan weder te weinig. Marot daarentegen plaatste den Psalmbundel op één lijn met Homerus en verre boven Horatius; hij achtte de paelen, daarin verovat, kostbaarder dan die van de koninklijke kroon, en zoo gemeend hebben heiligheden te begaan, zoowel tegen de letterkunde als tegen de religie, wanneer hij ook maar iets toevoegde aan of weglief van den (oorspronkelijken) tekst. (Douen, Clément Marot, t. I p. 516, 518).

3) Quod natura negat, studio plus efficit ardet. Ut conat laudes Christi sonare tuas.

Voor

Ingekome heer H. R. f. 250, van door den Enkele vrien Rotterdam, N. N. te groot f. 20.

Koninkj.

Javaans

de „Javaansche beschrijving van de slaven, die legenheden van de Javaansche maand van

Die slaven door de Java dracht. Zende „Bij het tinkel wafang en g aan een of bij de tinkel zeven vleesch moet eveneens worden. Onsoort tekenen is op een jong (Andjasmoro, Woelan, hun door zijn onge door zijn onge derlijke offer alleen de esie piang, piang, een klapper, pak suiker he jonggevonden, beelden stift na bij t kriecken tot midden op lijksche plunje, wordt hun dan uitenden bij de man geeft met de handen. Van langs het hoof verkeert, wat l richten, treedt e hoeds, een een boven met vier de keten door den man met s gebreukt bij het in tweeën te ho in tweeën klieft een jongen zijn.

Na deze hand spel — wij n men — en keest in beide armen, wat zij gij sch den doeken (of aardige woordjes selje. Hierop d gelden. Zij brach vult met muiver geschept, gieten kinderen uit. V de rivier. Onder alledertigst bove In den optocht n een versiering v jonge piangblare rijst, het onderst witte en roode s geknoet, spaansl in vijf piangblare bakal naar vast- geleid en zoo h komen nog voor stellen voor man gezeten. Ook deze geleid.

Bij de rivier aan de vrouw strooma dan worden er bet staande moeder s evenmaal van kle met goddraad d lenden. Zoo gekle en met bloemen terugtocht. Het o klapperbelten hee Zijn gekomen m pot gevuld met s hun privet die n moeder, broede benevens andere t hiernede is dit s zie mededeeling v Ze mijn waarde, Javaan het tinkle nog altoos deze s zij een maaltijd an gebrukelijke spijze zijn, zegt de oudie eten gebrukten om den Heere God, u nu tot de zevende voorts de moeder worden, welvaren, volgende gebed uit O hemelsche vade brengen u onzen l allerlei spijzen, vo voedsel, moge G opdat het tot vers ziel en geest zij. An

Er zijn Christene die maaltijd laten, doen naar de Javaa beschreef. En dat hij andere slaven heden. Er zijn er, die ze Javaans, doch zij l bedoeling mede o d andere Javaans. Z djawi andjasi mesti d bestaande gebrukte houden worden. Gij mijn brief van 15 (der Christenen en p in conflict willen ko Vraagt gij hun, d e maar voelt gij niet, die verschillende d diente, dan geve s wel die offers, ma

Met dat woord ha gastheer, die de slavi Hij zegt ongeveer het naar het doel van d digen, en gij alle m ik heb U allen uitje opdat gij allen getu zijn, ik zoek het v mijn vrouw, of van de essence, van den name de verschillend (ten offer aan den besce rekas-dea) en aan van de deza (kalak- ik neem nu slechts de onderscheidene d worden er nog wel „ek vraag”, zoo ga ran voort, alle am